

Almanca Partisiplerin Türkçedeki Eşdeğerlik Düzeylerinin (Sıfat-Fiiller) Analizi: Daniel Kehlmann'ın *Dünyanın Ölçümü* Adlı Romanı Örneği

An Analysis Of The Translation Equivalence Levels Of German Participles Into Turkish Participle Adjectives: The Case Of Daniel Kehlmann's Novel Measuring The World (Die Vermessung Der Welt)

ÖZET

Bu araştırma, Daniel Kehlmann'ın *Dünyanın Ölçümü* adlı romanındaki Almanca Partizip I / Partizip II yapıların Türkçede sıfat-fiiller olarak aktarımında bunların eşdeğerlik düzeylerini belirlemeyi ve bu aktarım süreçlerinde kullanılan çeviri tekniklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, karma yöntem yaklaşımıyla yürütülmüştür: Ağırlıklı olarak nitel boyutta betimleyici ve karşılaştırmalı çözümleme şekli benimsenmiştir; nicel boyutta ise veriler eşdeğerlik kodları üzerinden frekans ve yüzde dağılımları ile hesaplanmıştır. Eserin 2., 9. ve 12. bölümlerinden amaçlı örnekleme ile seçilen 6'sı P I; 14'ü P II olmak üzere 20 örnek tespit-eşleştirme-çözümleme sırasıyla incelenmiştir. Nitel çözümlemede Koller'in eşdeğerlik sınıfları, Nida'nın biçimsel ve devingen eşdeğerlik ölçütleri ile Vinay & Darbelnet'in teknikleri temel alınmıştır; Helbig & Buscha'nın P I'in eşzamanlılık, P II'nin tamamlanmışlık yönelimlerine ilişkin açıklamaları referans alınmıştır. Nicel kısımda sonuçlar grafiklerle birlikte verilmiştir. Bulgular, P I örneklerinin yüksek oranda tam eşdeğerlik verdiğini (yaklaşık %83), P II örneklerinde ise tam eşdeğerliğin düştüğünü (yaklaşık %57) göstermektedir. Bu farklılık, Türkçedeki -an/-en eklerinin P I'in eşzamanlılık ve süreklilik bildiren işlevleriyle uyumlu olmasına karşın, P II'deki tamamlanmışlık ve edilgenlik katmanlarının aktarımında yaşanan güçlüklerle ilişkilidir. Doğrudan aktarım ve sözcüğü sözcüğüne çözümler en tutarlı sonuçları üretirken; anlam değişimi içeren tercihlerde (örn. *sogenannte*, *selbsterdachten*), ince anlam katmanlarında kayıplar saptanmıştır. Sonuç olarak, Almanca partisiplerin Türkçede sıfat-fiil karşılıklarıyla kurulacak eşdeğerliğin sistemli biçimde değerlendirilmesi, hem çeviri eğitimi hem de uygulama açısından önemli bir gereksinimdir. Bulgular, P I için doğrudan sıfat-fiil çözümlemelerinin tercih edilmesi, P II için ise tamamlanmışlık ve edilgenlik vurgusunu koruyan stratejilerin benimsenmesi gerektiğine işaret etmektedir:

Anahtar sözcükler: Almanca-Türkçe Çeviri, Çeviri Eleştirisi, Partisip, Sıfat-fiil, Eşdeğerlik

ABSTRACT

This study aims to determine the equivalence levels of German participles (Participle I and II) in their translation into Turkish participle adjectives (sıfat-fiiller) in Daniel Kehlmann's novel *Die Vermessung der Welt* (*The Measurement of the World*) and its Turkish translation *Dünyanın Ölçümü*. It also seeks to analyze the translation techniques used in these transfer processes. The research adopts a mixed-methods approach: primarily qualitative descriptive and comparative analysis methods were employed, while quantitative data were calculated through frequency and percentage distributions based on equivalence codes. From Chapters 2, 9, and 12 of the work, 20 examples were selected through purposive sampling (6 P I and 14 P II examples) and examined sequentially through identification, matching, and analysis processes. The qualitative analysis was based on Koller's equivalence classifications, Nida's formal and dynamic equivalence criteria, and Vinay & Darbelnet's techniques; Helbig & Buscha's explanations regarding P I's simultaneity and P II's completion orientations were taken

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

DİL BİLİMİ
LINGUISTICS

Engin Kavak¹
İlyas Üstünyer²

Makaleye Atıf Bilgisi

Kavak, E. ve Üstünyer, İ.
(2025). Almanca Partisiplerin
Türkçedeki Eşdeğerlik
Düzeylerinin (Sıfat-Fiiller)
Analizi: Daniel Kehlmann'ın
Dünyanın Ölçümü Adlı Romanı
Örneği. *Fusion Multidiscipliner
Journal (FM Journal)*, 1(3), 20-
33.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17216814>

Gönderim: 21 Temmuz 2025
Kabul: 25 Eylül 2025

 DOI:10.5281/zenodo.17216814
 <https://fusionmultijournal.com>
 info@fusionmultijournal.com

¹ Doktora Öğrencisi, International Burch University, Sarajevo/ Bosnia and Herzegovina. engin.kavak@stu.ibu.edu.ba, ORCID: 0009-0008-3758-8131

² Prof. Dr., International Black Sea University, School of Education, Humanities and Social Sciences, Tbilisi/Georgia. ilyasustunyer@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0107-3071

as reference. In the quantitative section, results were presented with graphics. The findings show that P I examples yielded high levels of complete equivalence (approximately 83%), while complete equivalence decreased in P II examples (approximately 57%). This difference is related to the compatibility of Turkish *-an/-en* suffixes with P I's functions expressing simultaneity and continuity, versus the difficulties experienced in transferring the completion and passivity layers in P II. While direct transfer and word-for-word analyses produced the most consistent results, losses in subtle semantic layers were identified in choices involving semantic shifts (e.g., *sogenannte*, *selbsterdachten*). In conclusion, the systematic evaluation of equivalence to be established between German participles and their Turkish participle adjectives counterparts is an important requirement for both translation education and practice. The findings indicate that direct participle adjective analyses should be preferred for P I, while strategies that preserve the emphasis on completion and passivity should be adopted for P II.

Keywords: German - Turkish Translation, Translation Criticism, Participle, Participle Adjective, Equivalence

1. GİRİŞ

Almancadan Türkçeye yapılan çeviri süreçlerinde karşılaşılan nispeten karmaşık dilbilgisel sorunlardan biri, sıfat-fiillerin hedef dile aktarımında yaşanan eşdeğerlik zorluklarıdır. Bu sorun, özellikle edebi metinlerin çevirisinde kendini belirgin şekilde göstermekte ve çevirmenleri düzenli çözüm arayışlarına yöneltmektedir. Almanca partisiplerin Türkçeye çevrilmesi sürecinde ortaya çıkan eşdeğerlik düzeyleri, yalnızca dilbilgisel yapıların aktarımını değil, aynı zamanda anlam derinliği ve üslupsal farklılıkların korunmasını da içeren çok boyutlu bir çeviri sorununu da ima etmektedir.

Almanca sıfat-fiil sistemi, temel olarak Partisip I (Partizip Präsens) ve Partisip II (Partizip Perfekt) (bundan sonra kısaca P I/P II şeklinde kodlanacaktır) olmak üzere iki ana sınıfta incelenmektedir. Duden (2016), P I'in devam eden ve eş zamanlı eylemleri ifade ettiğini, P II'nin ise tamamlanmış ve genellikle edilgen anlamda kullanılan yapıları temsil ettiğini belirtmektedir. Eisenberg (2020), bu yapıların Almancada sıfat-fiil ve zarf-fiil işlevlerinde kullanılabildiğini ve böylece dilin sözdizimsel esnekliğine önemli katkılar sağladığını vurgulamaktadır. Zifonun (1997) vd., özellikle P II'nin Almancada edilgen yapıların oluşturulmasında oynadığı merkezi rolün altını çizmekte ve bu yapının çeviri süreçlerinde oluşturacağı zorlukları öngördüklerini ifade etmektedir. Helbig & Buscha (2001) da Almancadaki partisiplerin işlevlerini düzenli biçimde açıklamış ve P I'in eşzamanlı eylemleri, P II'nin ise tamamlanmış eylemlerin sonucunu ifade ettiğini vurgulamıştır. Bu özellikler, partisiplerin Türkçedeki sıfat-fiil işlevleriyle karşılaştırılmasında temel ölçütlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Korkmaz (2003), Türkçede sıfat-fiilleri *fiillerden türetilerek isim ve zamir görevindeki sözcükleri niteleyen kelimeler* olarak tanımlamaktadır. Bu yapılar, eylemsellik ve niteleme işlevlerini aynı anda taşıyarak dillerin anlatım zenginliğine önemli katkılar sağlamaktadır. Banguoğlu (2007) ise sıfat-fiillerin Türkçenin en karakteristik özelliklerinden biri olduğunu vurgulayarak, bu yapıların dilde sağladığı anlatım ekonomisinin altını çizmektedir.

Ergin (2013)'e göre Türkçe sıfat-fiil sistemi farklı bir tipolojik yaklaşım sergilemektedir. Türkçede sıfat-fiillerin çok çeşitli eklerle (*-an / -en, -ası / -esi, -maz / -mez, -ar / -er / -ır / -ir, -ık / -dik / -duk / -dük, -tuk / -tük / -tik / -tik, -acak / -ecek, -mış / -miş / -muş / -müş*) oluşturulduğunu ve her ekin farklı zaman ve kip farklılıkları taşıdığını belirtmektedir. Deny (2012), Türkçenin eklemeli yapısının sıfat-fiil oluşumunda sağladığı düzenin, çeviri süreçlerini hem kolaylaştıran hem de zorlaştıran yanlarının olduğunu belirtmektedir. Bu yapısal farklar, Almanca partisiplerin Türkçeye aktarımında eşdeğerlik arayışlarını zorlaştırdığı görülmektedir.

Çeviri kuramı açısından eşdeğerlik sorunu, Holmes (2000) tarafından çeviri biliminin temel meselelerinden biri olarak tanımlanmaktadır.³ Koller ve Henjum (2020)'un, eşdeğerlik kavramını beş farklı düzeyde ele almakta ve özellikle dilbilgisel eşdeğerliğin, sıfat-fiil çevirisinde kritik önem taşıdığını vurgulamaktadır. Nida (2021), çeviri sürecinde biçimsel ve dinamik eşdeğerlik arasında kurulması gereken dengenin, partisip gibi karmaşık dilbilgisel yapılarda daha da önem kazandığını belirtmektedir. Vinay ve Darbelnet (1995), farklı dil ailelerinden gelen yapıların çevirisinde doğrudan aktarım tekniklerinin sınırlılıklarını ve modulation tekniklerinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

³ Söz konusu kaynak ilk baskısının yapıldığı 2011'den itibaren 8. baskıya kadar sadece Koller tarafından yazıldığından dolayı bundan sonra metin boyunca sadece Koller'a atıfta bulunulacaktır; kaynakçada ise çift yazarlı baskı verilecektir, çünkü tek yazarlı olan baskı temel alınmakla birlikte her iki baskıdan da yararlanılmıştır.

Daniel Kehlmann'ın *Die Vermessung der Welt* adlı eseri ve Türkçe çevirisi Dünyanın Ölçümü, bu çeviri sorunsalını incelemek için ideal bir derlem oluşturmaktadır. Eser, 18. ve 19. yüzyıl bilim dünyasını konu alan tarihsel bir roman olup, dönemin bilimsel dili ve anlatım tarzını yansıtan zengin bir partisip kullanım ağını içermektedir. Reiß ve Vermeer (2010) tarafından geliştirilen işlevsel çeviri kuramı açısından değerlendirildiğinde böyle bir eserin çevirisinde partisiplerin taşıdığı anlamsal ve üslupsal yükün korunması, metnin hedef kültürdeki işlevselliği açısından kritik önem taşımaktadır.

Almanca-Türkçe dil çifti özelinde partisip çevirisi alanında yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Nord (2018), işlevsel çeviri yaklaşımları çerçevesinde dilbilgisel yapıların çevirisinde hedef dilin özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Toury (2012), betimleyici çeviri araştırmaları kapsamında, belirli dil çiftleri arasındaki çeviri normlarının tespit edilmesinin çeviri kalitesinin artırılması açısından önemini belirtmektedir. Bu bağlamda, Almanca partisiplerin Türkçe karşılıklarının düzenli olarak incelenmesi, hem kuramsal hem de uygulamalı çeviri araştırmaları için değerli veriler sağlamaktadır.

Bu çalışma öncelikle Almanca-Türkçe çeviri normlarının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Edebi metin çevirisinde sıfat-fiillerin eşdeğerlik düzeylerinin analizi, çevirmenler, çeviri eğitimi ve çeviri kalitesi değerlendirmesi açısından da pratik bir değer sunmaktadır. Vermeer (1978) tarafından vurgulanan çeviri sürecinin amaç odaklı doğası göz önünde bulundurulması gerekliliği, çevirmenlerin partisip çevirisi konusunda daha sistemli yaklaşımlar geliştirmesine imkân sağlayacaktır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, araştırmacıların Almanca fiilimsiler üzerine yürüttüğü kapsamlı araştırma projesinin ikinci aşamasıdır. Yöntembilim, önceki çalışmayla (Kavak & Üstünyer, 2025) tutarlılık sağlamak amacıyla aynı kuramsal çerçeve ve analiz yöntemleri kullanılarak tasarlanmıştır.

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı içinde betimleyici analiz deseninde tasarlanmıştır. Toury'nin (2012) betimleyici çeviri araştırmaları yöntembilimi temel alınarak, çeviri süreçlerinin nesnel incelenmesi hedeflenmiştir. Holmes'un (1972/2000) çeviribilim haritasındaki Ürün Odaklı Betimleyici Araştırmalar sınıfında yer alan bu çalışma, kaynak metin ile hedef metin arasındaki biçimbilimsel-sözdizimsel ilişkileri belirli bir düzen çerçevesinde çözümlemektedir.

Çalışmada karma yöntem benimsenerek ağırlıklı olarak nitel çözümleme teknikleri ve düşük yoğunluklu nicel değerlendirme ölçütleri kullanılmıştır. Bu yaklaşım, sıfat-fiillerin partisip olarak aktarımlarının derinlikli incelenmesine ve aynı zamanda eşdeğerlik düzeylerinin sayısal verilerle desteklenmesine olanak tanımıştır.

Kaynak metinden seçilen partisip örneklerinin işlenmesinde kullanılan nicel analiz, partisip kullanım sıklığını ve çeviri yaklaşımlarının dağılımını belirlerken nitel analiz, her bir örneğin bağlamsal incelenmesiyle eşdeğerlik düzeylerinin değerlendirilmesine odaklanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Daniel Kehlmann'ın *Die Vermessung der Welt* (2005) romanındaki tüm sıfat-fiil işlevli partisipler oluşturmaktadır. Örneklem ise, romanın üç farklı bölümünden (2., 9. ve 12. bölümler) Doğrulayıcı veya Yanlışlayıcı Durum Örneklemesi yöntemi ile seçilmiştir.

Baltacı'ya göre (2018) Doğrulayıcı veya Yanlışlayıcı Durum Örneklemesi sayesinde *Araştırmacı, incelediği olay veya olgu üzerindeki çalışmasını derinleştirdikçe farklı yeni olay ve olguları keşfetmeye başlar. Bunlar doğrulayıcı ve yanlışlayıcı durumlardır. Doğrulayıcı durumlar var olan sonuçlara inanırlık, zenginlik ve derinlik katan ya da zaten ortaya çıkmış olan örüntülerin geçerliliğini arttıran durumlardır. Yanlışlayıcı durumlar ise doğrulanan bulguların sınırlarının belirlenmesini sağlar. 'Kuralı gösteren istisnalar' veya temel örüntü olarak beliren durumların akışını bozan istisnaları işaret eder. Temel amaçları farklılık ve çeşitlilikleri araştırmak, temel analizi derinleştirmektir* (s. 246, 256).

Yirmi sıfat-fiil örneğinin seçildiği bölümler şöyledir:

- İkinci bölümden 10 örnek, - Dokuzuncu bölümden 5 örnek, - On ikinci bölümden 5 örnek

Örneklem büyüklüğü, nitel araştırma ilkelerine uygun doygunluk ölçütü dikkate alınarak belirlenmiştir. Seçilen her bölümden yeterli sayıda örnek alınarak çevirmen uygulama yöntemlerindeki örüntülerin tespit edilmesi sağlanmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu araştırma, çeviri eleştirisi çalışmaları için karşılaştırmalı metin analizi yöntemini benimsemiştir. Karşılaştırmalı metin analizi, kaynak ve hedef metinlerin belirli bir düzen dahilinde incelenmesi yoluyla çeviri stratejilerinin belirlenmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi sürecini içerir. Bu yaklaşım, dilbilgisel yapıların dil sınırları boyunca nasıl aktarıldığını değerlendirmeye ve çeviri sürecinde elde edilen eşdeğerlik derecesini belirlemeye olanak tanır.

Yöntembilim, çeviri olgularının deneysel çeviri metinleri çözümlemesi yoluyla nesnel incelenmesini savunan Toury'nin (2012) betimleyici çeviri çalışmaları çerçevesinden yararlanır. Bu yaklaşım, kaynak ve hedef metinler arasındaki yapısal ve sözdizimsel ilişkileri sistemli bir çözümlemeye tabi tutar. Araştırma tasarımı hem nitel hem de nicel değerlendirme kriterlerini birleştirerek, sıfat-fiil aktarımının derinlemesine incelenmesine izin verirken eşdeğerlik değerlendirmelerini sayısal verilerle destekler.

Çalışma, paralel derlem oluşturma ve sistemli dil bilgisel karşılaştırma süreçlerini içerir. Karşılaştırmalı metin analizi, çeviri kalıplarının tanımlanması, eşdeğerlik düzeylerinin değerlendirilmesi ve karmaşık gramer yapılarını ele almada çevirmen karar verme süreçlerinin incelenmesini mümkün kılar. Bu yöntembilimsel yaklaşım, Almanca-Türkçe karşıtsal dilbilim araştırmalarındaki güncel uygulamalarla uyumludur (Johanson, 2013) ve tipolojik açıdan farklı diller arasındaki partisip yapılarının analizi için uygun bir çerçeve sunar. Yöntem, çeviri eleştirisi araştırmaları için akademik titizlik ve uygulanabilirlik sağlar.

2.3.1. Veri Toplama Süreci

AŞAMA 1: TESPİT: Kaynak metinde sıfat-fiil işlevi gören partisiplerin belirli bir düzen çerçevesinde tarama yöntemiyle belirlenmesi.

AŞAMA 2: EŞLEŞTİRME: Tespit edilen partisiplerin Türkçe çevirideki karşılıklarının bulunması ve çeviri metindeki sayfa numaralarıyla gösterilmesi. (Sabuncuoğlu, 2009 çevirisi).

AŞAMA 3: ÇÖZÜMLEME: Her örneğin çeviri eleştirisi ve kuramsal temellendirme sürecinden geçirilmesi.

2.3.2. Çözümleme Yöntemi

Her örnek için iki aşamalı çözümleme süreci benimsenmiştir:

Çeviri Eleştirisi Aşaması: Partisibin kaynak metindeki işlevi ve anlamının belirlenmesi, Türkçe karşılığın eşdeğerlik düzeyinin değerlendirilmesi, çeviri süreç ve yönteminin tespit edilmesi, başarı/başarısızlık düzeyinin çeviribilim kuramları çerçevesinde tespit edilmesi. Kuramsal Temellendirme Aşaması: Koller'in biçimbilimsel-sözdizimsel eşdeğerlik kuramı çerçevesinde değerlendirme, Vinay ve Darbelnet'in çeviri tekniklerini sınıflandırma uygulaması, Nord'un işlevsel yaklaşımı ve Skopos kuramı açısından inceleme, çeviri önerilerinin kuramsal gerekçelendirilmesi.

2.3.3. İnceleme Ölçütleri

Veri değerlendirme sürecinde, her bir örnek aşağıdaki ölçütler doğrultusunda incelenmiştir:

- Partisip türü (P I / P II)
- Çeviri yöntemi (doğrudan aktarım, anlam dönüştürme, atlama)
- Eşdeğerlik düzeyi (tam, kısmi, sıfır)
- İşlevsel bütünlüğün korunma durumu (başarılı, kısmen başarılı, başarısız)

Güvenilirliği sağlamak amacıyla tüm incelemeler iki aşamalı bir denetim sürecinden geçirilmiş ve elde edilen bulgular sistemli bir biçimde sınıflandırılmıştır.

Tablo 1

Verilerin toplanmasında takip edilen aşamalar

Birinci aşama	Tespit	Kaynak metinde sıfat-fiil işlevi gören partisiplerin düzenli tarama yöntemiyle belirlenmesi
İkinci aşama	Eşleştirme	Tespit edilen partisiplerin Türkçe çevirideki karşılıklarının bulunması ve sayfa numaralarıyla gösterilmesi
Üçüncü aşama	Çözümleme	Her örneğin çeviri eleştirisi ve kuramsal temellendirme sürecinden geçirilmesi

Elde edilen verilere göre her örnek için Tablo 2'deki gibi iki aşamalı çözümleme süreci uygulanmıştır.

Tablo 2

Çözümleme süreci

Çeviri Eleştirisi: Partisibin kaynak metindeki işlevi, Türkçe karşılığın eşdeğerlik düzeyi ve çeviri tekniklerinin analizi.

Kuramsal Temellendirme: Koller'in eşdeğerlik kuramı ve Vinay ve Darbelnet'in çeviri teknikleri çerçevesinde değerlendirme.

Her örnek şu ölçütlere göre incelenmiştir.

- Sıfat-fiil türü (P I / P II)
- Çeviri tekniği (sözcüğü sözcüğüne çeviri, anlamsal ve eksiltmeli)
- Eşdeğerlik düzeyi (tam, kısmi, sıfır)

İnceleme sonucunda partisiplerin çevirisinde tam eşdeğerlik, kısmi eşdeğerlik ve eşdeğersizlik durumları tespit edilmiş ve her örnek için uygun çeviri önerileri geliştirilmiştir.

3. BULGU VE YORUMLAR

Almanca: *Beim Botaniker Wildenow sah der Jüngere zum erstenmal getrocknete Tropenpflanzen. (Die Vermessung der Welt, s. 26)*⁴

Türkçe çevirisi: *Küçük kardeş ilk kez botanikçi Wildenow'da kurutulmuş tropikal bitkiler gördü. (Dünyanın Ölçümü, s. 23)*

Örnekte *getrocknete, trocknen* fiilinin P II'si olarak *Tropenpflanzen* ismini niteleyen sıfat işlevindedir. Yapı, edilgen anlam taşımakta ve tamamlanmış bir eylemi, yani bitkilerin kurutulmuş olma durumunu ifade etmektedir. Böylece sıfat-fiillerin en temel özelliği olan isim niteleme işlevi açık biçimde ortaya çıkmaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *kurutulmuş tropikal bitkiler* şeklinde aktarmış, böylece Almancadaki P II yapısı doğrudan Türkçedeki *-muş* ekli sıfat-fiil yapısıyla karşılanmıştır. Tamamlanmışlık özelliği ve edilgen anlam Türkçede korunarak dilbilgisel eşdeğerlik sağlamıştır.

Bu aktarım, Koller'in tanımladığı dilbilgisel eşdeğerlik anlayışıyla doğrudan örtüşmektedir. Koller'e göre çeviri yalnızca içeriksel anlamın değil, aynı zamanda biçimsel ve dilbilgisel yapıların da hedef dilde uygun karşılıklarla yeniden üretilmesini gerektirir. Burada P II yapısının Türkçe sıfat-fiil ile verilmesi bu ölçütü karşılamaktadır. Nida'nın biçimsel ve devingen eşdeğerlik ölçütleri de başarıyla sağlanmıştır; zira hem biçim korunmuş hem de Türkçede doğal ve işlevsel bir anlatım elde edilmiştir. Helbig & Buscha'nın da belirttiği gibi P II'nin tamamlanmışlık özelliği bu çeviride Türkçede başarıyla karşılanmıştır.

Öz⁵: *Getrocknete* → *kurutulmuş* aktarımı, hem tamamlanmışlık hem de edilgenlik özelliklerini koruyarak dilbilgisel eşdeğerliği tam olarak sağlamaktadır.

KM: *Fünfzehn hochbezahlte Experten hielten ihnen Vorlesungen auf Universitätsniveau. (Die Vermessung der Welt, s. 20)*

HM: *Yüksek aylıklı on beş uzman onlara üniversite düzeyinde ders verdi. (Dünyanın Ölçümü, s. 18)*

Bu örnekte *hochbezahlte* göstergesi, *bezahlen* fiilinden türeyen ve *hoch* önekiyle birleşen bir P II temsilcisi olup *Experten* ismini niteleyen sıfat işlevindedir. Yapı edilgen ve tamamlanmışlık anlamı taşımaktadır.

⁴ Bu çalışmada örnekler, kaynak metin (Almanca) ve hedef metin (Türkçe) karşılaştırması biçiminde verilmiştir. Metinlerde kullanılan dil adları yalnızca açıklayıcı amaç taşımakta olup, bundan sonraki kısımlarda *kaynak metin (KM)* ve *hedef metin (HM)* terimleri düzenli olarak kullanılacaktır.

⁵ Her analizin sonunda yer alan Öz başlığı, incelenen örneklerin dilbilgisel eşdeğerliği konusunda hızlı bir başvuru noktası sunmayı amaçlamaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *yüksek aylıklı* şeklinde bir sıfat tamlamasıyla aktarmış, ancak gösterge P II'nin tamamlanmışlık özelliğini yitirmiştir, edilgen anlam da yalnızca genel bir nitelik ifadesine dönüşmüştür. Bu nedenle çeviri kısmi eşdeğerlik sağlamaktadır. Daha uygun bir karşılık olarak *İyi ücretlendirilmiş on beş uzman onlara üniversite düzeyinde ders verdi* önerilebilir.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından bu aktarım, tamamlanmışlık ve edilgenlik unsurlarının aktarılmaması nedeniyle kısmi eşdeğerlik düzeyini temsil etmektedir. Vinay ve Darbelnet'in sınıflandırmasına göre ise burada *anlam değişimi* tekniği uygulanmış, Almancadaki tamamlanmış eylem ifadesi Türkçede nitelik bildiren bir sıfat yapısına dönüştürülmüştür.

Öz: *Hochbezahlte* → *yüksek aylıklı* aktarımı, tamamlanmışlık ve edilgenlik anlamlarını tam karşılamadığı için kısmi eşdeğerlik düzeyinde kalmaktadır.

KM: *Mit zitternden Händen schob er den Teller weg* (Die Vermessung der Welt, s. 19).

HM: *Titreyen elleriyle tabağı kenara itt.* (Dünyanın Ölçümü, s. 19).

Zitternden göstergesi, *zittern* fiilinden türetilmiş bir P I derleminin (korporusunun) bir temsilcisi olup *Händen* ismini niteleyen sıfat işlevindedir. Yapı, etkinlik ve eşzamanlılık özellikleriyle süregiden bir eylemi ifade etmektedir.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *titreyen elleriyle* biçiminde aktarmış ve Almancadaki P I'in dilbilgisel özelliklerini korumuştur. Türkçedeki sıfat-fiil, etkin anlamı ve eşzamanlılığı aynı ölçüde yansıtmaktadır.

Bu aktarım, tam bir eşdeğerlik örneği olup Koller'in dilbilgisel eşdeğerlik anlayışıyla ve Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütüyle örtüşmektedir. Ayrıca devingen eşdeğerlik açısından da hedef dilde aynı etki başarıyla sağlanmıştır. Helbig & Buscha'ya göre P I'in temel işlevi eşzamanlı eylemleri belirtmektir; bu örnek de söz konusu işlevi eksiksiz biçimde yansıtarak Türkçede tam karşılığını bulmuştur.

Öz: *Zitternden* → *titreyen* aktarımı, P I'in süreklilik ve etkinlik özelliklerini koruyarak tam dilbilgisel eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Einmal sperrte er den jüngeren Bruder in einen Schrank in einem entlegenen Zimmer* (Das Meer, s. 21).

HM: *Bir keresinde kardeşini üçra bir odadaki bir dolaba kilitlemişti* (Deniz, s. 18).

Bu örnekte *entlegenen* göstergesi, *entliegen* fiilinin P II'si olarak *Zimmer* ismini nitelemekte, edilgen anlam taşımakta ve odanın ana yapıdan uzak, erişime güç bir yerde bulunduğunu ifade etmektedir.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *üçra bir odadaki* şeklinde aktarmış, tamamlanmışlık özelliğini ve edilgen anlamı Türkçe sıfat-fiille başarılı biçimde yansıtmıştır. *Entlegen* göstergesi için seçilen *üçra* karşılığı da oldukça isabetlidir. Bu nedenle çeviri tam bir dilbilgisel eşdeğerlik örneği sunmaktadır.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından aktarım yapısal ve işlevsel özellikleriyle başarılıdır ve Nida'nın biçimsel ile devingen eşdeğerlik ölçütleri de karşılanmıştır.

Öz: *Entlegenen* → *üçra* aktarımı, dilbilgisel eşdeğerlik düzeyinde tam başarı sağlamaktadır.

KM: *Wenn man ihn sich selbst überließ, strich er durch die Wälder, sammelte Käfer und ordnete sie nach selbsterdachten Systemen* (Die Vermessung der Welt, s. 20).

HM: *Kendi başına bırakılırsa, ormanlarda gezer, böcek toplar ve onları kendi bulduğu sistemlere göre düzenlerdi* (Dünyanın Ölçümü, s. 18).

Burada *selbsterdachten* göstergesi, *erdenken* fiilinden türeyen ve *selbst* önekiyle birleşen bir P II olup *Systemen* ismini nitelemektedir. Yapı, tamamlanmış bir eylemi ifade ederek sistemlerin kişinin kendi zihinsel tasarımıyla oluşturulduğunu vurgulamaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *kendi bulduğu* şeklinde aktarmış, böylece sıfat-fiil işlevi korunmuş ve kısmen tamamlanmışlık da yansıtılmıştır. Ancak *erdenken* daha üretici ve entelektüel bir süreci ima ederken, *bulmak* daha çok rastlantısal bir keşfe işaret etmektedir. Bu nedenle çeviri kısmi eşdeğerlik düzeyindedir. Daha uygun bir karşılık olarak *kendi tasarladığı sistemler* ifadesi önerilebilir.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından çeviri dilbilgisel düzeyde başarılı, ancak anlamsal düzeyde kısmi eşdeğerlik sağlamaktadır. Vinay ve Darbelnet'in sınıflandırmasına göre burada *anlam değişimi* tekniği uygulanmış; kaynak dildeki kavramsal derinlik hedef dilde daha basit bir karşılıkla ifade edilmiştir.

Öz: *Selbsterdachten* → *kendi bulduğu* aktarımı, dilbilgisel eşdeğerliği korusa da sözcüksel düzeyde anlam kaymasına yol açtığından kısmi eşdeğerlik düzeyindedir.

KM: *Er erzählte von Drachen und lebenden Toten, von überaus höflichen Kannibalen, von Tagen, an denen das Meer so klar war, daß man meinte, über einem Abgrund zu schweben, von Stürmen, so heftig, daß man nicht zu beten wagte* (Die Vermessung der Welt, s. 28).

HM: *Ejderhalar ve yaşayan ölüleri, son derece kibar yamyamları, denizin pırıl pırıl olduğu, öyle ki insanın bir uçurum üzerinde süzülmesini sandığı günleri, dua etmeye cesaret edilemeyecek kadar şiddetli fırtınaları anlattı* (Dünyanın Ölçümü, s. 24).

Bu örnekteki *lebenden* göstergesi, *leben* fiilinin Partizip I'i olarak *Toten* ismini nitelemekte ve *yaşayan ölüler* ifadesinde çelişkili bir yapı oluşturmaktadır. P I'in etkinlik ve süreklilik özelliği burada belirgin biçimde hissedilmekte, ölülerin aynı anda *yaşıyor* gibi tasvir edilmesi metne anlam yoğunluğu katmaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *yaşayan ölüleri* biçiminde aktarmış, böylece P I'in hem etkinlik hem de süreklilik işlevi Türkçe sıfat-fiil aracılığıyla korunmuştur. Kaynak metindeki anlam yoğunluğu da hedef dilde benzer şekilde yansıtılmıştır. Koller'in eşdeğerlik kategorileri açısından bu aktarım hem dilbilgisel hem de anlamsal düzeyde tam başarı göstermektedir. Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütleri sağlanmış, devingen eşdeğerlik bakımından da hedef okurda aynı şaşkınlık ve edebî etki elde edilmiştir. Helbig & Buscha'nın belirttiği gibi, P I'in eşzamanlılık ve süreklilik işlevleri bu çeviride yeterli oranda yansıtılmıştır.

Öz: *Lebenden* → *yaşayan* aktarımı, çelişkili yapıyı ve anlam yoğunluğunu koruyarak dilbilgisel ve anlamsal düzeyde tam eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Der Diener legte vier tote, sorgsam gereinigte Frösche auf Humboldts blutigen Rücken.* (Die Vermessung der Welt, s. 32)

HM: *Uşak özenle temizlenmiş dört ölü kurbağayı Humboldt'un kanlı sırtına koydu.* (Dünyanın Ölçümü, s. 28)

Bu cümledeki *gereinigte* göstergesi, *reinigen* fiilinin P II'si olarak *Frösche* kelimesini nitelemektedir. Yapı edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliği taşımakta, kurbağaların bir işlem sonucunda temizlenmiş olduğunu göstermektedir. Buradaki önemli noktalardan biri de *sorgsam* zarfının P II'yi nitelemesidir. Böylece yalnızca eylemin sonucu değil, eylemin nasıl gerçekleştiği de vurgulanmakta, sıfat-fiile ek bir anlam boyutu kazandırılmaktadır. Bu tür zarf + sıfat-fiil birlikteliği, eylemin niteliğini güçlendirerek daha ayrıntılı bir niteleme sağlamaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *özenle temizlenmiş* şeklinde aktarmıştır, böylece sıfat-fiil ve onu niteleyen zarf yetkinlikle karşılanmıştır. Türkçe yapı da edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliklerini yansıtarak dilbilgisel eşdeğerlik açısından başarılı bir aktarım ortaya konulduğu söylenebilir.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından bu örnek, hem yapısal hem de işlevsel düzeyde tam eşdeğerlik sağlamaktadır. P II'nin işlevleri Türkçede korunmuş, zarf + sıfat-fiil birlikteliği de hedef dilde aynı etkiyle aktarılmıştır. Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütleri sağlanmış, devingen eşdeğerlik açısından ise Türkçe çeviride hem işlem sonucu hem de eylemin niteliği aynı ölçüde yansıtılmıştır.

Öz: *Sorgsam gereinigte* → *özenle temizlenmiş* aktarımı, zarf + sıfat-fiil birlikteliğini de koruyarak dilbilgisel ve anlamsal düzeyde tam eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Der Diener kündigte in der Woche darauf, zwei Narben blieben, und die Abhandlung über die lebendige Muskelfaser als leitende Substanz begründete Humboldts wissenschaftlichen Ruf* (Die Vermessung der Welt, s. 33).

HM: *Uşak ertesi hafta işten ayrıldı, iki yara izi kaldı ve iletken madde olarak canlı kas lifi üzerine yazdığı makale Humboldt'un bilimsel ününün temelini attı* (Dünyanın Ölçümü, s. 28).

Bu cümlede iki P I göstergesi yer almaktadır: *lebendige* (*leben* fiilinden) göstergesi *Muskelfaser* ismini nitelemekte, *leitende* (*leiten* fiilinden) ise *Substanz* ismini nitelemektedir. Her iki yapı da aktiflik ve süreklilik özelliği taşımakta, dolayısıyla hem kas lifinin canlılığını hem de maddenin iletme işlevini vurgulamaktadır.

Çevirmen bu yapıları Türkçede *canlı kas lifi* ve *iletken madde* biçiminde karşılamıştır. *Lebendige* → *canlı* aktarımı başarılıdır; P I'in etkinlik ve süreklilik özelliği Türkçe sıfat-fiilde korunmuştur. Ancak *leitende* → *iletken* aktarımında süreklilik ve devingenlik vurgusu kısmen kaybolmuştur. Türkçedeki *iletken* sözcüğü daha çok durağan bir nitelik bildirmekte, Almancadaki dinamik ve süreç odaklı anlamı tam yansıtmamaktadır. Bu nedenle çeviri kısmi eşdeğerlik düzeyindedir. Alternatif bir karşılık olarak *iletken madde* ifadesi önerilebilir; bu önerinin P I'in devingenliğini Türkçede daha iyi yansıtacağı düşünülmektedir.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından çeviri, anlamsal ve edimsel düzeylerde başarılı, ancak dilbilgisel düzeyde kısmen yetersizdir. İki P I göstergesinden biri işlevsel özelliklerini korurken, diğeri süreklilik ve devingenlik

aktarımı eksik kalmıştır. Nida'nın devingen eşdeğerlik anlayışı açısından hedef okur için metin anlaşılır olsa da, biçimsel eşdeğerlikte kısmi bir sapma ortaya çıktığı belirtilmelidir.

Öz: *Lebendige* → *canlı* aktarımı tam eşdeğerlik sağlamış, *leitende* → *iletken* aktarımı ise devingenlik vurgusunu yitirdiği için kısmi eşdeğerlik düzeyinde kalmıştır.

KM: *Mit steinernem Gesicht ertrug er die beginnenden Halluzinationen* (Die Vermessung der Welt, s. 34).

HM: *Başlayan halüsinasyonlara taş gibi bir yüzle dayandı* (Dünyanın Ölçümü, s. 30).

Bu örnekte *beginnenden*, *beginnen* fiilinin Partizip I'i olarak *Halluzinationen* ismini nitelemekte ve hem başlangıç anını hem de süregiden durumu vurgulamaktadır. Böylece P I'in etkinlik ve süreklilik özellikleri belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.

Çevirmen, bu yapıyı Türkçede *başlayan* sıfat-fiiliyle karşılamış ve Almandaki işlevsel özellikleri eksiksiz biçimde aktarmıştır. Türkçe sıfat-fiil, hem eylemin başlama sürecini hem de devamlılığını yansıtmaktadır. Bu aktarım, Koller'in dilbilgisel eşdeğerlik anlayışıyla örtüşmekte, Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütlerini karşılamakta ve devingen eşdeğerlik açısından da hedef okurda aynı etkiyi üretme kapasitesine sahip olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Helbig & Buscha'nın belirttiği gibi P I'in eşzamanlılık ve süreklilik işlevi bu çeviride korunmuştur.

Öz: *Beginnenden* → *başlayan* aktarımı, başlangıç ve devamlılık özelliklerini eksiksiz biçimde yansıtarak tam dilbilgisel eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Galvani hatte abgetrennte Froschschenkel mit zwei unterschiedlichen Metallen verbunden, und sie hatten gezuckt wie lebendig* (Die Vermessung der Welt, s. 31).

HM: *Galvani, koparılmış kurbağa uyluklarını iki farklı metale bağlamış ve uyluklar canlıymış gibi titremişti* (Dünyanın Ölçümü, s. 27).

Cümledeki *abgetrennte* gösteges, *abtrennen* fiilinin P II'si olarak *Froschschenkel* ismini nitelemektedir. Yapı edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliği taşımakta, kurbağa uyluklarının vücuttan ayrılmış olduğunu ve artık bağımsız bir deney nesnesi haline geldiğini vurgulamaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *koparılmış kurbağa uylukları* biçiminde aktararak P II'nin hem tamamlanmışlık hem de edilgenlik özelliğini korumuştur. Ayrıca sıfat-fiil + isim niteleme ilişkisi de hedef dilde aynı yapıyla verilmiştir.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından bu çevirinin tam başarı gösterdiği ifade edilebilir. Büyük oranda dilbilgisel eşdeğerlik sağlanarak P II'nin işlevsel özellikleri Türkçe sıfat-fiilde korunmuştur. Nida'nın biçimsel ve devingen eşdeğerlik ölçütleri ışığında çevirinin, kaynak metnin işlevsel özelliklerini ve biçimsel uyumunu hedef dilde başarıyla yansıttığı söylenebilir.

Öz: *Abgetrennte* → *koparılmış* aktarımı, edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliklerini tam olarak yansıtarak dilbilgisel eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Er kam durch Zimmerfluchten mit von der Zeit recht mitgenommenen Gemälden: ernste Männer, ungelentk gemalt, die Farbe zu dick aufgetragen* (Die Vermessung der Welt, s. 185).

HM: *Kapılarla birbirine bağlı odalardan geçti, zamanla yıpranmış tablolarla doluydular: ciddi adamlar, beceriksizce çizilmiş, boyası çok kalın sürülmüş* (Dünyanın Ölçümü, s. 154).

Cümlede P II'yi temsil eden üç sıfat-fiil vardır: *mitgenommenen* (*Gemälden*'i niteler), *gemalt* ve *aufgetragen*. Üçü de tamamlanmış eylemin sonucunu ve edilgenliği bildirir; tabloların durumu *yıpranmış / çizilmiş / sürülmüş* olarak betimlenir.

Türkçe karşılıklar *yıpranmış, beceriksizce çizilmiş, boyası çok kalın sürülmüş* biçimindedir. Dilbilgisel eşdeğerlik yerindedir: Almandaki P II'ler Türkçede *-mış/-miş* sıfat-fiil yapılarıyla korunmuş, isim niteleme işlevi de aynı kalmıştır. Sözcüksel düzeyde yalnızca derecelendirme farkı dikkat çekmektedir: *recht mitgenommenen*'deki derece vurgusu Türkçede silikleşmiştir. Ortaya çıkan fark, sıfat-fiildeki eşdeğerlik sınıflandırmasını değiştirmez; fakat bu açıklık *zamanla epeyce yıpranmış tablolar* şeklindeki bir seçenekle telafi edilebilir.

Koller'in kuramsal bağlamında dilbilgisel eşdeğerlik tam, sözcüksel eşdeğerlikte derecelendirme farkı nedeniyle kısmi bir eksilme söz konusudur. Nida açısından hedef okur etkisi ve sahne bütünlüğü korunmuştur.

Öz: *Mitgenommenen / gemalt / aufgetragen* → *yıpranmış / çizilmiş / sürülmüş* aktarımı dilbilgisel düzeyde tam eşdeğerlik sağlar, yalnızca *recht*'in derece vurgusu Türkçede silikleştiği için sözcüksel düzeyde küçük bir kayıp söz konusudur.

KM: *Dieser war mit erstaunlicher Sorgfalt angelegt: Palmen, Orchideen, Orangenbäume, bizarr geformte Kakteen und allerlei Pflanzen, die Gauß noch nicht einmal auf Bildern gesehen hatte* (Die Vermessung der Welt, s. 185).

HM: *Bahçe şaşırtıcı bir özenle düzenlenmişti: palmyeler, orkideler, portakal ağaçları, tuhaf biçimli kaktüsler ve Gauss'un resimlerde bile görmediği türlü türlü bitki* (Dünyanın Ölçümü, s. 154).

Cümlede *geformte* göstergesi, *formen* fiilinin P II'si olarak *Kakteen* ismini nitelemektedir. Yapı edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliği taşımakta, kaktüslerin dış müdahale sonucu belirli bir biçime sokulduğunu vurgulamaktadır. *Bizarr* sıfatı ise bu sıfat-fiili pekiştirerek olağan dışı bir görünümü öne çıkarmaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *tuhaf biçimli kaktüsler* şeklinde aktarmış, ancak burada önemli bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Almancadaki P II yapısı, eylemden türeme özelliğiyle biçimlendirilmiş olmayı ifade ederken, Türkçedeki karşılık daha çok durağan bir nitelik arz etmektedir. Dolayısıyla P II'nin tamamlanmışlık vurgusu ve fiil kökenli yapısı zayıflamış, çeviri kısmi eşdeğerlik düzeyinde kalmıştır. Alternatif bir karşılık olarak *tuhaf şekilde biçimlendirilmiş kaktüsler* önerilebilir; bu ifadenin göstergenin hem fiilden türeme özelliğini hem de edilgenlik etkenini Türkçede daha görünür kılacağı düşünülebilir.

Helbig & Buscha'ya göre P II, tamamlanmış bir eylemin sonucunu niteleyici biçimde aktarma işlevi görür. Bu bağlamda Almanca kaynak yapının anlam boyutu Türkçede kısmen karşılanmış olsa da, yapının fiil kökenliliği belirgin biçimde zayıflamıştır. Koller'in eşdeğerlik türleri açısından aktarım, anlamsal ve duygusal düzeyde başarı sağlamakla birlikte, dilbilgisel düzeyde eksiklik göstermektedir. Nida'nın devingen eşdeğerlik yaklaşımı bakımından hedef okur için genel anlam korunmuş, fakat biçimsel eşdeğerlik açısından kayıp meydana gelmiştir.

Öz: *Geformte* → *tuhaf biçimli* aktarımı anlamı korusa da fiilden türeme ve tamamlanmışlık özelliklerini zayıflatmış için kısmi eşdeğerlik düzeyindedir.

KM: *Ärgerlicherweise versteckten sich die gestern markierten Bäume auf das geschickteste* (Die Vermessung der Welt, s. 190).

HM: *Can sıkıcı bir biçimde, dün işaretlenmiş ağaçlar büyük bir beceriyle saklanıyordu* (Dünyanın Ölçümü, s. 158).

Bu cümlede *markierten* göstergesi, *markieren* fiilinin P II'si olarak *Bäume* ismini nitelemektedir. Yapı edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliği taşımakta, ağaçların önceden işaretlenmiş olduğunu belirtmektedir. Ayrıca *gestern* zarfı, eylemin zamanını belirleyerek sıfat-fiile ek bir katman kazandırmaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *dün işaretlenmiş ağaçlar* biçiminde aktarmış ve P II'nin temel işlevlerini korumuştur. Hem tamamlanmışlık hem de edilgenlik özelliği Türkçe sıfat-fiilde doğru şekilde karşılanmış, zamansal gönderim de korunmuştur. Böylece dilbilgisel eşdeğerlik tam olarak sağlanmıştır.

Helbig & Buscha'ya göre P II, tamamlanmış eylemin sonucunu belirten yapılarda kullanılır; bu örnekte de işaretleme eyleminin bitmişliği hedef dilde eksiksiz yansıtılmıştır. Koller'in eşdeğerlik düzeyleri açısından aktarım dilbilgisel eşdeğerliğe uygun bir örnek oluştururken, Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütleri karşılanmış ve devingen eşdeğerlik bakımından da hedef okurda kaynak metindeki etki başarıyla sağlanmıştır.

Öz: *Markierten* → *işaretlenmiş* aktarımı, tamamlanmışlık, edilgenlik ve zamansal özellikleri koruyarak tam dilbilgisel eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Jedenfalls nicht der sogenannte Fürst der Mathematiker, sagte der Graf, der so etwas wohl kaum einfach außer acht lasse* (Die Vermessung der Welt, s. 188).

HM: *En azından matematiğin prensi olmaya gerek yok, dedi kont, o böyle bir şeyi göz ardı etmezdi* (Dünyanın Ölçümü, s. 156).

Buradaki *sogenannte* göstergesi, *sagen* fiilinin P II'si olarak *Fürst* kelimesini nitelemektedir. Yapı edilgen anlam taşıyarak *denilen/söylenen* veya *lakabı verilen* işlevi görür. Almancada bu tür kullanımlar, yalnızca bir unvanı belirtmekle kalmaz; aynı zamanda çoğu zaman mesafeli ya da ironik bir ton içerir. Bu nedenle *sogenannte Fürst der Mathematiker* ifadesi, aslında *matematiğin sözde prensi* gibi, unvanın tartışmalı ya da abartılı olduğuna dair bir imayı da içinde barındırır.

Çevirmen bu ifadeyi Türkçede *matematiğin prensi* olarak karşılamıştır. Ancak bu çözümlemede *sogenannte*'nin hem edilgenlik işlevi hem de ironik tonu kaybolmuş, düz bir unvan aktarımına indirgenmiştir. Böylece P II'nin en belirgin özelliği olan *başkaları tarafından söylenmiş veya atfedilmiş olma* niteliği hedef dilde yansıtılamamıştır.

Daha uygun bir seçenek olarak *matematiğin sözde prensi* ifadesi önerilebilir. Bu aktarım, hem P II'nin edilgenlik yönünü hem de Almanca ifadenin hafif alaycı tonunu Türkçeye başarıyla taşır.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından bakıldığında, bu çeviri dilbilgisel ve anlamsal eşdeğerlikte eksiklikler göstermektedir. Biçimsel yapı bozulmuş, işlevsel özellikler korunmamış ve anlamdaki ironi ortadan kalkmıştır. Nida'nın devingen eşdeğerlik anlayışı açısından hedef okur, kaynak metindeki mesafeli tonu hissedememektedir.

Öz: *Sogenannte* → *matematiğin prensi* aktarımı, sıfat-fiilin hem edilgen işlevini hem de ironik tonunu kaybettiğinden başarısızdır; *sözde prensi* ifadesi ise daha doğru bir karşılıktır.

KM: *Er nahm Eugen den zusammengelegten Heliotrop aus den Händen* (Die Vermessung der Welt, s. 194).

HM: *Katlanmış helyotropu Eugen'in ellerinden aldı* (Dünyanın Ölçümü, s. 161).

Bu örnekteki *zusammengelegten* göstergesi, *zusammenlegen* fiilinin P II'si olup *Heliotrop* ismini nitelemektedir. Yapı edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliği taşımakta, ölçüm aletinin önceden katlanarak kullanıma hazır hale getirildiğini belirtmektedir.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *katlanmış helyotropu* şeklinde aktarmış, böylece P II'nin tamamlanmışlık, edilgenlik ve isim niteleme işlevleri Türkçede korunmuştur. Dilbilgisel açıdan aktarım tamdır.

Koller'in eşdeğerlik türleri bakımından bu çeviri, dilbilgisel eşdeğerlik açısından iyi bir örnek teşkil etmektedir. Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütleri sağlanmış, devingen eşdeğerlik açısından da hedef okur aynı sahnesel etkiyi algılamaktadır.

Öz: *Zusammengelegten* → *katlanmış* aktarımı, edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliklerini yansıtarak tam dilbilgisel eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Ein paar steckten in selbstgeschneiderten Schlapphosen mit breiten, mittelalterlichen Gürteln* (Die Vermessung der Welt, s. 229).

HM: *Birkaçı ayağına kendi diktiği bol pantolonu geçirmiş, kalın bir Ortaçağ kemeri takmıştı* (Dünyanın Ölçümü, s. 193).

Bu örnekte *selbstgeschneiderten* göstergesi, *selbstschneiden* fiilinin PartizipII'si olarak *Schlapphosen* ismini nitelemektedir. Yapı, edilgenlik ve tamamlanmışlık özelliği taşımakta, öğrencilerin pantolonlarını kendilerinin diktiğini vurgulamaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *kendi diktiği bol pantolonu* şeklinde aktarmıştır. Dilbilgisel açıdan P II'nin temel işlevleri (tamamlanmışlık, edilgenlik, niteleme) korunmuştur. Ancak yapısal bir kayma göze çarpmaktadır: Almancadaki sıfat-fiil Türkçede ilgi cümlesine dönüştürülmüş, yani sıfat-fiil → yan cümle aktarımı yapılmıştır. Bu nedenle çeviri genel olarak başarılı olsa da biçimsel düzeyde tam eşdeğerlik sağlanamamıştır. Önerilen bir başka seçenek olarak *Birkaçı kendi elleriyle dikilmiş bol pantolonları giymiş, kalın Ortaçağ kemerleri takmıştı* biçimi, P II'nin doğrudan karşılığını daha doğru yansıtabilir.

Koller'in eşdeğerlik türleri açısından bu örnek, anlamsal ve edimsel düzeyde güçlüdür; ancak dilbilgisel eşdeğerlik sözdizimsel dönüşüm nedeniyle kısmi kalmıştır. Vinay ve Darbelnet'in sınıflandırmasına göre burada transpozisyon tekniği uygulanmış, yani sıfat-fiil yapısı Türkçede yan cümle formuna dönüştürülmüştür.

Öz: *Selbstgeschneiderten* → *kendi diktiği* aktarımı temel işlevi korumakta, fakat yapısal dönüşüm nedeniyle dilbilgisel eşdeğerlik kısmi düzeyde kalmaktadır.

KM: *An den Wänden angebrachte Fackeln warfen tanzende Schatte.* (Die Vermessung der Welt, s. 229).

HM: *Duvarlara asılmış meşalelerden dans eden gölgeler vuruyordu* (Dünyanın Ölçümü, s. 193).

Angebrachte göstergesi, *anbringen* fiilinin P II'si olarak *Fackeln* sözcüğünü nitelemekte ve edilgen bir anlam taşımaktadır. Bu yapı, meşalelerin önceden duvarlara yerleştirildiğini ve artık sabit bir konumda bulunduğunu belirtmektedir. Böylece tamamlanmış bir eylem, sıfat-fiil aracılığıyla nesneye ait kalıcı bir özellik haline getirilmiştir.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *asılmış meşaleler* şeklinde aktarmış, böylece P II'nin tamamlanmışlık ve edilgenlik özellikleri Türkçedeki *-miş* ekli sıfat-fiil ile korunmuştur. Ayrıca sıfat-fiil-isim niteleme ilişkisi de kaynak metinle uyumlu şekilde hedef dilde yeniden üretilmiştir.

Bu aktarım, Koller'in dilbilgisel eşdeğerlik kavramına tam olarak karşılık gelmektedir; çünkü yapısal ve işlevsel özellikler Türkçede eşdeğer yollarla ifade edilmiştir. Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütü de sağlanmış, devingen eşdeğerlik açısından ise hedef okurda aynı sahnesel etki korunmuştur.

Öz: *Angebrachte* → *asılmış* aktarımı, tamamlanmışlık ve edilgenlik özelliklerini Türkçede doğal bir sıfat-fiil yapısıyla yansıtarak tam dilbilgisel eşdeğerlik sağlamaktadır.

KM: *Der Bärtige stand ruhig und hoch aufgereckt, die stechenden Augen in die Menge gerichtet.* (Die Vermessung der Welt, s. 232)

HM: *Sakallı sakince ve dimdik duruyordu, delici gözleri kalabalığa yönelmişti.* (Dünyanın Ölçümü, s. 195)

Cümledeki *Stechenden* göstergesi, *stechen* fiilinin P I'i olarak *Augen* sözcüğünü nitelemektedir. Yapı, gözlerin sürekli delici bir etkiye sahip olduğunu vurgulamakta, yani etkinlik ve süreklilik özelliklerini öne çıkarmaktadır. Böylece gözlerin niteliği sahnenin gerilimini artıran güçlü bir ayrıntı olarak belirginleşmektedir.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *delici gözleri* biçiminde aktarmış, böylece P I'in etkinlik ve süreklilik özellikleri ve sıfat-fiil-isim niteleme ilişkisi korunmuştur. Türkçe karşılık, hem doğal hem de bağlama uygun bir sözcük seçimiyle kaynak metindeki yoğunluğu hedef dile taşımaktadır.

Çeviri, Koller'in dilbilgisel eşdeğerlik ölçütlerini bütünüyle karşılamakta, aynı zamanda anlamsal eşdeğerlik açısından da yüksek düzeyde başarılıdır. Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ilkesi, yapının *-ici* ekli sıfat-fiil ile aktarımı sayesinde korunmuş, devingen eşdeğerlik açısından da hedef okurda aynı tehditkâr etki elde edilmiştir.

Öz: *Stechenden* → *delici* aktarımı, P I'in işlevsel özelliklerini yansıtarak dilbilgisel ve anlamsal düzeyde tam eşdeğerlik örneği sunmaktadır.

KM: *Er hob die Hand über den Kopf, aber die drohende Geste mißlang, und schon trug er Handschellen* (Die Vermessung der Welt, s. 233).

HM: *Elini başının üzerine kaldırdı, ama tehditkar hareketi becermeden bileklerine kelepçeler takılmıştı bile* (Dünyanın Ölçümü, s. 196).

Cümledeki *Drohende* göstergesi, *drohen* fiilinin P I'i olup *Geste* sözcüğünü nitelemekte ve hareketin tehdit edici özelliğini vurgulamaktadır. Yapı, etkin bir niteleme işlevi üstlenerek hareketin karakterini belirleyip sahnedeki dramatik gerilimi artırmaktadır.

Çevirmen bu yapıyı Türkçede *tehditkâr hareketi* biçiminde aktarmış, böylece hem P I'in etkinlik boyutu hem de karakteristik özellik bildirme işlevi Türkçede doğal bir sıfat yapısıyla korunmuştur. Ayrıca sıfat-fiil-isim niteleme ilişkisi hedef dilde tutarlı bir karşılık bulmuştur.

Bu aktarım, Koller'in dilbilgisel eşdeğerlik türü yaklaşımıyla uyum içindedir, çünkü kaynak dildeki P I'in işlevsel özellikleri Türkçede iyi derecede yansıtılmıştır. Nida'nın biçimsel eşdeğerlik ölçütü de sağlanmıştır; yapısal ve işlevsel karşılık korunmuş, devingen eşdeğerlik açısından da hedef okurda aynı gerilimli etki elde edilmiştir.

Öz: *Drohende* → *tehditkâr* aktarımı, hem dilbilgisel hem anlamsal düzeyde yeterli bir karşılık sunmakta ve tam eşdeğerlik örneği oluşturmaktadır.

KM: *Die Festgenommenen saßen zusammengedrängt auf langen Bänken, hinter ihnen standen Gendarmen* (Die Vermessung der Welt, s. 234).

HM: *Tutuklular uzun sıralara dip dibe oturdular, arkalarında jandarmalar duruyordu* (Dünyanın Ölçümü, s. 197).

Çevirmen ilk yapıyı Türkçede *Tutuklular* biçiminde doğru şekilde aktarmış, isimleşmiş partisipin işlevi tam korunmuştur. Ancak ikinci yapı *dip dibe oturdular* şeklinde zarfsal bir ifadeye dönüştürülmüş, böylece Almandaki sıfat-fiil işlevi hedef dilde kaybolmuştur.

Bu çeviri, Koller'in eşdeğerlik türleri bağlamında farklı düzeylerde sonuçlar ortaya koymaktadır. İsimleşmiş partisip açısından dilbilgisel ve anlamsal eşdeğerlik tamdır; fakat *zusammengedrängt*'in aktarımında yapısal dönüşüm nedeniyle biçimsel eşdeğerlik sağlanamamıştır. Nida'nın devingen eşdeğerlik ölçütü açısından metin hedef okur için anlaşılır kalmakta, fakat biçimsel eşdeğerlikte kayma belirginleşmektedir. Vinay ve Darbelnet'in çeviri teknikleri açısından bakıldığında, sıfat-fiil yapısının zarfsal ifadeye dönüştürülmesi "modulation" tekniğinin bir örneğidir.

Öz: *Festgenommenen* → *Tutuklular* aktarımı tam eşdeğerlik göstermekte, ancak *zusammengedrängt* → *dip dibe oturdular* çevirisinde sıfat-fiil işlevi kaybolduğu için eşdeğerlik yalnızca kısmi düzeyde sağlanmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Almanca partisiplerin Türkçeye sıfat-fiiller olarak aktarımının eşdeğerlik düzeyleri incelenmiş ve 6'sı P I, 14'ü ise P II olmak üzere toplamda 20 örneklem üzerinden analizler yapılmıştır. Sonuçlar, P I çevirilerinde yüksek bir başarı oranı sağlandığını, P II çevirilerinde ise kısmi veya başarısız eşdeğerlik örneklerinin bulunduğunu göstermektedir.

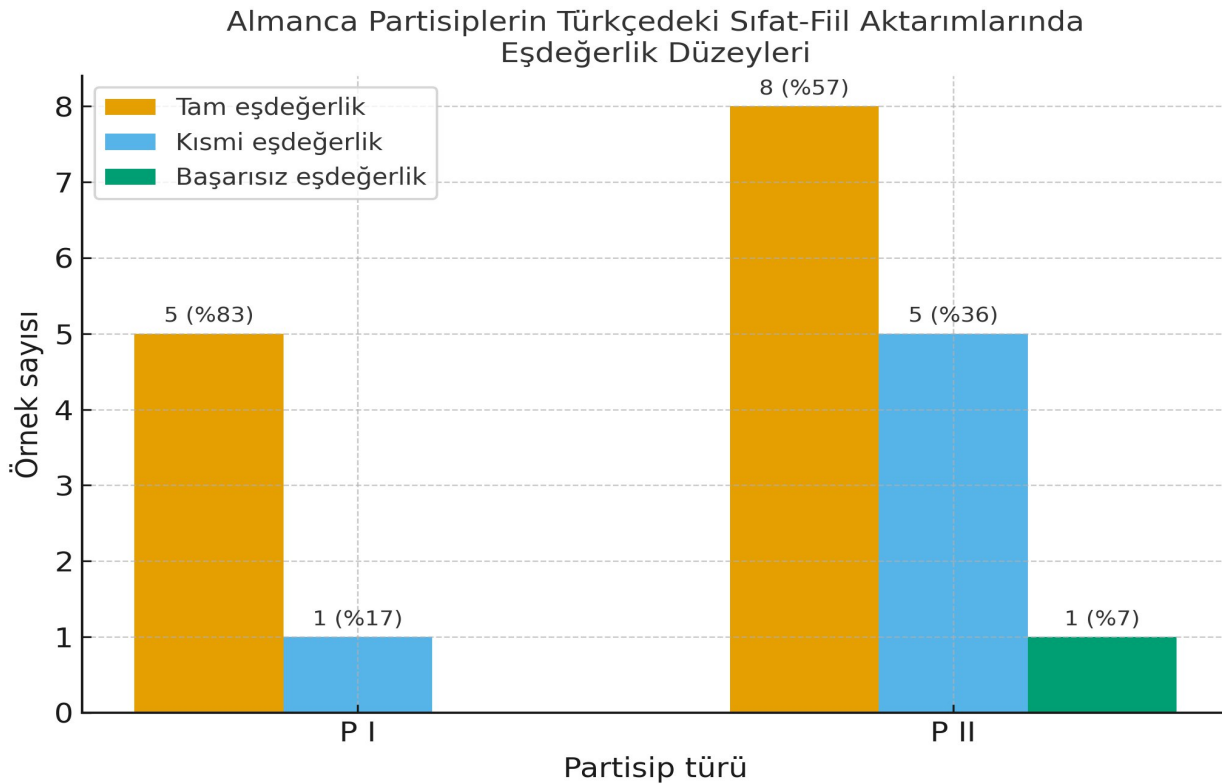
Almanca partisipler, bağlama göre Türkçede hem sıfat-fiiller hem de zarf-fiiller aracılığıyla karşılanmıştır. Bu araştırma dizisinin bir önceki çalışmasında partisiplerin zarf-fiil işlevinde Türkçeye aktarımı incelenmiştir. Bu makalede ise partisiplerin özellikle ismi niteleyen işlevleri, yani sıfat-fiillere aktarım süreçleri araştırmanın odak noktasını oluşturmuştur. Böylece iki çalışma birlikte değerlendirildiğinde, Almanca partisiplerin Türkçeye çevirisindeki eşdeğerlik sorunları bütüncül biçimde ortaya konulmuş olmaktadır. İncelenen 20 örneğin 6'sı P I, 14'ü P II yapısını temsil etmektedir. Aşağıdaki tablo ve grafik, eşdeğerlik düzeylerini nicel olarak ayrıntılandırmaktadır:

Şekil 1

P I ve P II Çevirilerinde Eşdeğerlik Düzeyleri

Partisip Türü	TEş (Tam)	KEş (Kısmi)	BEş (Başarısız)	Toplam (n)
P I (n = 6)	5 (%83,3)	1 (%16,7)	0 (0%)	6
P II (n = 14)	8 (%57,1)	5 (%35,7)	1 (%7,2)	14
Toplam (N = 20)	13 (%65)	6 (%30)	1 (%5)	20

Not: n = alt gruptaki örnek sayısı; N = toplam örnek sayısı. TEş = Tam eşdeğerlik, KEş = Kısmi eşdeğerlik, BEş = Başarısız eşdeğerlik.

Verilere göre P I örneklerinin %83'ü tam eşdeğerlik düzeyindedir. P II örneklerinde bu oran %57'ye düşmektedir. Bu fark, Türkçedeki -an/-en eklerinin Almanca P I'in eşzamanlılık ve etkinlik işleviyle güçlü yapısal uyumluluğundan kaynaklanmaktadır. P II'de ise tamamlanmışlık ve edilgenlik özelliklerinin Türkçeye aktarımında daha fazla sorun yaşanmıştır.

P I yapıları (*zitternden* → *titreyen*, *beginnenden* → *başlayan*, *stechenden* → *delici*) Türkçede büyük oranda başarıyla karşılanmıştır. P II yapılarında (*hochbezahlte* → *yüksek aylıklı*, *selbsterdachten* → *kendi bulduğu*, *sogenannte* → *matematiğin prensi*) tamamlanmışlık ve fiilden türeme özelliği kimi zaman zayıflayarak anlam kaymalarına neden olduğu görülmüştür. Derece ve ton bildiren zarfsal öğelerin (*recht mitgenommenen*) aktarımında eksiklikler dikkat çekmektedir.

Çeviri teknikleri açısından sözcüğü sözcüğüne çeviri yaklaşımının en başarılı sonuçları verdiği, anlam değişimi uygulamalarının ise sorunlu alan olarak öne çıktığı tespit edilmiştir. En kritik kayıplar, partisiplerin taşıdığı anlamsal farkların (*sogenannte* → sözde eksikliği gibi) ve zarfsal nitelemeli yapıların derece vurgularının aktarılamamasında görülmektedir.

Koller'in eşdeğerlik kuramı çerçevesinde çevirmenin dilbilgisel eşdeğerliği önelediği, ancak anlamsal ve biçimsel düzeylerde kısmi başarı sağladığı tespit edilmiştir. Nida'nın biçimsel ve devingen eşdeğerlik ayrımı bağlamında çoğunlukla devingen eşdeğerlik tercih edilmiş, fakat bu tercihler kaynak metindeki özgün farklılıkların kimi zaman kaybolmasına yol açmıştır. Vinay ve Darbelnet'in sınıflandırması açısından doğrudan aktarım en başarılı yöntem olurken, modulation teknikleri anlam kayıplarına sebep olmuştur. Helbig ve Buscha'nın (2011) vurguladığı gibi, P I eşzamanlı eylemleri, P II ise tamamlanmış eylemlerin sonucunu ifade etmektedir; bulgularımız bu işlevsel farklılığın çeviri sürecinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

Öneriler

P I çevirileri için: Türkçedeki -an/-en eklerinin düzenli kullanımı teşvik edilmelidir; bu eklerin Almanca P I'in süreklilik ve eşzamanlılık özellikleriyle yüksek uyumluluğu dikkate alınmalıdır.

P II çevirileri için: Tamamlanmışlık ve edilgenlik vurgusu korunmalı, -miş ekleri bu işlev için sistemli biçimde değerlendirilmelidir.

Zarfsal nitelemeli yapılar için: Derecelendirme, tarz ve biçim bildiren öğeler ihmal edilmemelidir. Recht mitgenommenen örneğinde olduğu gibi Türkçede *epeyce yıpranmış* şeklinde katman artırımı bir güçlendirme tercih edilebilir.

Anlam kayması riski taşıyan yapılarda: Sogenannte, selbsterdachten gibi ifadelerde kaynak metnin anlamsal yoğunluğu mutlaka korunmalı, basitleştirmeden kaçınılmalıdır.

Çeviri eğitimi açısından: Partisip çevirilerine yönelik özel modüller hazırlanmalı; çevirmenlerin kuramsal çerçeveyi ve uygulamayı birlikte değerlendirmeleri sağlanmalıdır.

Gelecek araştırmalar için: Bulgular farklı metin türleri üzerinde test edilmeli, bilimsel, teknik ve gündelik metinlerde de partisip çevirisinin eşdeğerlik düzeyleri incelenmelidir. Ayrıca çevirmenlerin karar alma düzenleri etnografik yöntemlerle, okur algısına etkileri ise deneysel çalışmalarla ölçülme yoluna gidilebilir.

Sonuç olarak, Almanca partisiplerin Türkçeye aktarımı incelendiğinde, P I yapılarının Türkçedeki sıfat-fiillerle yüksek oranda uyumlu biçimde karşılandığı, P II yapılarının ise daha sorunlu bir alan oluşturduğu görülmüştür. Bu çalışma, partisiplerin sıfat-fiiller olarak çeviri sürecindeki kritik önemini vurgulayarak çeviri sorunlarının kuramsal ve uygulamalı çeviri araştırmalarını geliştirmek için değerli veriler sunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, partisiplerin sıfat-fiiller olarak çeviri sürecindeki kritik rolünü vurgulamakta; böylece incelenen çeviri sorunlarının kuramsal ve uygulamalı çeviri araştırmalarını geliştirmek için değerli veriler sunduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. BEÜ SBE Dergisi, 7(1), 231-274.
- Banguoğlu, T. (2007). Türkçenin Grameri. TDK Yayınları.
- Deny, J. (2012). Türk Dil Bilgisi (A. U. Elöve, çev.; A. Benzer, günümüz Türkçesine uy.). Kabalcı Yayınevi. (Özgün çalışma 1941'te Türk Dili Grameri: Osmanlı Lehçesi adıyla Maarif Matbaası tarafından yayımlandı.)
- Duden. (2016). Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch (9. Aufl.). Dudenverlag.
- Eisenberg, P. (2020). Grundriss Der Deutschen Grammatik: Das Wort (5., aktualisierte und überarbeitete Aufl.). J. B. Metzler.
- Ergin, M. (2013). Türk Dil Bilgisi. Bayrak Yayınları.
- Helbig, G., & Buscha, J. (2011). Deutsche Grammatik: Ein Handbuch Für Den Ausländerunterricht. Langenscheidt.
- Holmes, J. S. (2000). The name and nature of translation studies. In L. Venuti (Ed.), The translation studies reader (pp. 172-185). Routledge. (İlk özgün çalışma 1972'de yayımlanmıştır)
- Johanson, L. (2013). Structural Factors In Turkic Language Contacts. Routledge. (İlk baskı 2002'de Curzon'da yayımlanmıştır)
- Kavak, E., & Üstünyer, İ. (2025). Almancadan Türkçeye Çeviri Eleştirisi Bağlamında Daniel Kehlmann'ın Dünyanın Ölçümü Adlı Romanındaki Zarf Fiillerin Türkçedeki Eşdeğerlik Düzeylerinin Analizi. Journal of Research in Turkic Languages, 7(2), 54-74. <https://doi.org/10.34099/jrtl.724>
- Kehlmann, D. (2006). Die Vermessung Der Welt (22. Aufl.). Rowohlt.

- Koller, W., & Henjum, K. B. (2020). Einführung in die Übersetzungswissenschaft (9., überarbeitete und aktualisierte Aufl.).
- Korkmaz, Z. (2003). Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi. TDK Yayınları.
- Narr Francke Attempto Verlag. (Kitabın önceki baskıları (1979, 2011) yalnızca Koller'e aittir).
- Nida, E. A. (2021). Toward A Science Of Translating: With Special Reference To Principles And Procedures Involved In Bible Translating (2nd ed.). Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004495746>
- Nord, C. (2018). Translating as a purposeful activity: Functionalist approaches explained (2nd ed.). Routledge.
- Reiß, K., & Vermeer, H. J. (2010). Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie(2. Aufl., Nachdruck). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783111351919>
- Sabuncuoğlu, A. (Çev.). (2009). Dünyanın Ölçümü (2. bs.). D. Kehlmann. Can Yayınları. (Özgün eser 2005'te yayımlanmıştır)
- Toury, G. (2012). Descriptive Translation Studies and Beyond (Revised edition). John Benjamins. (İlk baskı 1995'te yine John Benjamins tarafından yayımlanmıştır)
- Vermeer, H. J. (1978). Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie. Lebende Sprachen, 23(3), 99-102.
- Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation (J. C. Sager & M.-J. Hamel, Trans.). John Benjamins. (İlk özgün çalışma 1958'de yayımlanmıştır)
- Zifonun, G., Hoffmann, L., & Strecker, B. (1997). Grammatik der deutschen Sprache (Bd. 2). De Gruyter.